

23. august 2011, Tripolis: Rebeli oslavujú dobytie a vyrabovanie Báb Azízije. Aj brigádírka plukovníka Kaddáfího už má nového majiteľa.

Iste, doterajší diktátor Líbye sa môže skrývať dni, možno aj týždne, možno ešte dlhšie. Rozhodujúce je, že do vládneho sídla, ktoré povstalci minulý týždeň vyplienili, sa už ako vládca nevráti. Keď sa režimy a dokonca vládcovia menia po štyroch desaťročiach, býva to zmena zásadná a hlboká. Nová éra – post-kaddáfiovská – bude mať ako vždy prvky doterajšieho režimu a politickej kultúry a prvky nových pomerov, ktoré jej vtláča nové inštitúcie a politickí predstavitelia. Nevieme, či Líbyu čaká svetlá budúcnosť, ťažké pozviechanie sa a postupné zlepšovanie, alebo nová katastrofa, napríklad v podobe radikálnych islamistov či občianskej vojny. Vieme však, že jedno zlé obdobie sa skončilo.

príbeh krajiny

Líbya bola takmer štyri storočia súčasťou Osmanskej ríše a prvú polovicu 20. storočia bola talianskou kolóniou. V päťdesiatych rokoch vzniklo samostatné líbyjské kráľovstvo, ktoré zvrhol v roku 1969 plukovník Kaddáfí. Ten sa spolu s prezidentom Násirom v Egypte, otcom dnešného sýrskeho prezidenta Bašara Asada Háfizom a neskôr aj s irackým Saddámom Husajnom hlásil k arabskému nacionalizmu. Z avizovanej rozsiahlej spolupráce a politického zjednotenia Arabov veľa nebolo. Všetci títo diktátori si vybudovali vlastnú mocenskú základňu, žiadnemu z nich sa nepodarilo stať sa neformálnym vodcom všetkých Arabov. Líbya, Sýria i Irak koketovali so spolupracou so Sovietskym zväzom a snažili sa využívať studenú vojnu na hru na obe strany (hoci iracký Husajn mal americkú podporu, keď v roku 1979 zaútočil na Irán, v ktorom sa k moci dostal islamský režim ajatolláha Chomejního).

Keď sa Kaddáfí dostal k moci, krajina už začala rozvíjať ropný priemysel, ktorý sa stal alfou a omegou jej ekonomiky. Líbya bola schopná dodávať až dve percentá svetovej dennej produkcie, čo pri menej ako siedmich miliónoch obyvateľov dáva predpoklady na relatívne bohatstvo obyvateľstva (v osemdesiatych rokoch mal HDP na osobu na úrovni Talianska) a slušnú infraštruktúru. Ešte vlni tvorila 95 percent vývozu a štvrtinu celého HDP ropa. Posilnený touto ekonomickou realitou zaviedol Kaddáfí doma exotický politický režim, ktorého ideológiu opísal v Zelenej knihe v roku 1975, a ktorá vychádzala z hľadania špecifickej tretej cesty pre tretí svet. Výsledkom je, že krajina doteraz nemala mnoho bežných politických inštitúcií, čo bude ťažká úloha pre novú vládu. V medzinárodných vzťahoch sa postupne dostával do sporu s väčšinou svojich susedov – a tu môžu byť aj korene toho, ako ho aj Arabská liga tento rok po vypuknutí povstania bez mihnutia oka hodila cez palubu. V sedemdesiatych rokoch sa neúspešne pokúsil napadnúť Egypt, a priebežne urážal hlavy susedných arabských štátov. Usiloval sa o nezávislú africkú politiku a snažil sa Líbyu definovať aj ako africkú, nielen ako (kultúrne) arabskú krajinu.

Aká to bola vojna?

Bola vojna Západu za zvrhnutie Kaddáfího spravodlivá? Áno. Kaddáfí bol tyran, o tom niet pochýb, a jeho režim bol nelegitímny. Každý mal teda právo proti nemu povstať – či sa k povstaniu pripojiť.

Západ tak mal morálne oprávnenie povstalcov pomôcť. No na druhej strane už nemal žiadnu takú povinnosť. Otázkou teda je: bolo pre Západ rozumné vstúpiť do vnútrolíbyjského konfliktu? Za Kaddáfím nebude smutno nikomu z nás.

Ale od jesene 2003 pre nás nebol hrozbou. Na rozdiel napríklad od Saddáma či seba samotného pred desiatimi rokmi. Už niekoľko dekád pred 11. septembrom 2001 rôzne arabské režimy viedli proti Západu vojnu podporou radikálnych teroristických

skupín. Po 11. septembri Západ túto vojnu akceptoval. A správne bolo tie nepriateľské režimy zničiť, zmeniť či „pretiahnuť“ na našu stranu. Najhlasnejší nepriateľ bol Saddám v Iraku, ale nepriateľmi boli aj Kaddáfí v Líbyi, Asad v Sýrii či ajatolláhovia v Iráne. Po 11.

septembri 2001 malo zmysel zaútočiť proti komukoľvek z nich. Po porážke Saddáma v roku 2003 sa Kaddáfí Západu vzdal a fakticky prešiel na našu stranu. Nech už to bol tyran akýkoľvek odpudivý či v minulosti nepriateľský, od jesene 2003 problém pre Západ nepredstavoval. Prečo útočiť práve na neho? A kto vlastne boli a sú líbyjskí povstalci? Demokrati, islamisti, či niečo medzi tým? Budú oni na našej strane? Pomôžu nám v arabskom či islamskom svete? Nevieme. Navyše, keď už do vojny vstúpiť, treba tak uro-

biť s jasným cieľom a s použitím prostriedkov nevyhnutných na jeho dosiahnutie. Nemyslím si, že Západ mal do vojny s Kaddáfím ísť. No keď už sa rozhodol pre vojnu, mal jeho režim zničiť v priebehu dní, nie mesiacov. Západ priebehom vojny proti Kaddáfimu neukázal svetu svoju silu, ale slabosť (aj keď sa zdá, že vojna nakoniec bola úspešná): dve najväčšie európske mocnosti nemali v priebehu leteckej kampane dosť vlastnej munície a museli si ju „požičiavať“ od Američanov! Svet to videl – a to, čo videl, neučinilo Západ vo svete vážnejším.

V poriadku, Kaddáfí padol, a teraz späť k prioritám: oživiť ekonomiku Západu; redukovať prehnaný sociálny systém, neudržateľný pre súčasnú západnú spoločnosť, v ktorej sa nerodí dosť detí; dávať oveľa viac prostriedkov na obranu; a predovšetkým, obnoviť ducha Západu.

To, ktorý beduín vládne nad pieskami Sahary – ak nie je voči nám aktívne nepriateľský – nám môže byť jedno.

roman Joch
Autor je poradca českého premiéra Petra Nečasa.